

Ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk, SBP nr 2

NATCHNIENIE I PRAWDA PISMA ŚWIĘTEGO

W lutym 2014 roku ukazał się najnowszy dokument Papieskiej Komisji Biblijnej *Natchnienie i prawda Pisma świętego*. Został on opracowany zgodnie z życzeniem nadzwyczajnego Synodu Biskupów, który obradował w październiku 2008 roku na temat „Słowo Boże w życiu i posłannictwie Kościoła”. Dokument zawiera odpowiedź na kilka zasadniczych pytań, które wyłoniły się w trakcie synodalnych debat:

- czym różni się Pismo święte Starego i Nowego Testamentu od innych ksiąg uznawanych za źródła prawd wiary i moralności przez wyznawców tzw. wielkich religii;
- dlaczego Kościół po odczytaniu fragmentów Pisma świętego podczas Mszy świętej uroczyście oznajmia wiernym: „Oto Słowo Boże”, a po ewangelii „Oto Słowo Pańskie”¹;
- jaką prawdę ludziom wszystkich czasów objawiają księgi Pisma świętego i jak ona się ma do wiedzy zdobywanej przez nauki przyrodnicze, humanistyczne, społeczne i inne?²
- jak człowiek ze współczesną wrażliwością humanistyczną, społeczną, a zwłaszcza antropologiczno-kulturową winien przyjmować jako „Słowo Boże” te teksty Pisma świętego, w których jest mowa o wojennym

¹ Odpowiedź na te dwa pytania zawarta jest w pierwszej części dokumentu. Zob. Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma świętego*, Kielce 2014, s.16-106.

² Problemowi prawdy Pisma świętego poświęcona jest druga, równie obszerna część dokumentu. Zob. *Natchnienie i prawda Pisma świętego*, s.107-176.

prawie kłątwy, o surowej odpłacie za doznane krzywdy, o Bożej pomście nad wrogami (tzw. psalmy „złorzeczące”), a status społeczno-religijny kobiety zdaje się być niższy niż mężczyzny³.

1. Natchnienie Pisma świętego

Już we wprowadzeniu do pierwszej części dokumentu, noszącej tytuł: świadectwo ksiąg biblijnych o ich pochodzeniu od Boga Papieska Komisja Biblijna przypomina naukę *Dei Verbum* oraz Adhortacja *Verbum Domini* na temat objawienia i natchnienia. „Objawienie i natchnienie – dwa działania Boże, które mają podstawowe znaczenie dla pojmowania Pisma świętego jako Słowa Bożego” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.5).

Soborowe i posynodalne rozumienie obydwu tych działań jest syntetycznie przypomniane. Wylicza się, w jaki sposób Bóg się objawia.

„W pierwszym rzędzie **Bóg objawia się w stworzeniu**: „Bóg, przez Słowo stwarzając wszystko i zachowując (por. J 1,3), daje ludziom poprzez rzeczy stworzone trwałe świadectwo o sobie (por. Rz 1,19-20)” (KO, n.3; por. VD, n.8). W szczególny sposób **Bóg objawia się w człowieku**, stworzonym „na jego obraz” (Rdz 1,27; por. VD, n.9). Następnie objawienie „urzeczywistnia się przez czyny i słowa wewnętrznie z sobą powiązane” (KO, n.2), **w historii zbawienia ludu Izraela** (KO, nn.3.14-16), i osiąga swój szczyt „**w osobie Chrystusa**, który jest zarazem pośrednikiem i pełniący całego objawienia” (KO, n.2; por. VD, nn.4.17-20). Mówiąc natomiast o trynitarnym wymiarze objawienia *Verbum Domini*, stwierdza: „Szczytem objawienia Boga Ojca jest ofiarowany przez Syna **dar Parakleta** (por. J 14,16), Ducha Ojca i Syna, który nas „doprowadzi do całej prawdy” (J 16,13)” (n. 20)” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.5)⁴.

Natchnienie natomiast rozumiane jest przez Sobór Watykański II jako działanie Boga, które dotyczy ksiąg Pisma świętego. *Konstytucja o Objawieniu Bożym* nazywa Boga „sprawcą natchnienia i autorem ksiąg obydwu Testamen-

³ Ważne wskazówki, które mogą posłużyć biblistom i teologom w rozwiązywaniu tych trudnych kwestii, znajdują się w trzeciej części dokumentu. Zob. *Natchnienie i prawda Pisma świętego*, s.177-218.

⁴ Nauczanie soboru o objawieniu w dużej mierze inspirowane jest przedsoborową dyskusją teologiczną na ten temat. Główne tezy tej dyskusji prezentuje książka P. Borto, *Tradycja i objawienie w teologii Y. Congara i H. de Lubaca*, Kielce 2007.

tów” (n.16) i stwierdza w sposób bardziej szczegółowy: „Do sporządzenia Ksiąg świętych wybrał Bóg ludzi, którymi jako używającymi własnych zdolności i sił posłużył się, aby przy jego działaniu w nich i przez nich, jako prawdziwi autorzy przekazali na piśmie to wszystko i tylko to, co On chciał” (n.11). Natchnienie jako działanie Boga dotyczy zatem bezpośrednio ludzi jako autorów: to oni są osobiście natchnieni. Ale także pisma przez nich sporządzone są następnie nazywane natchnionymi (KO, nn.11.14).

1.1 Objawienie i natchnienie – dwa działania decydujące o pochodzeniu Pisma św. od Boga

Papieska Komisja Biblijna – przywołując nauczanie Soboru i papieża Benedykta XVI o objawieniu i natchnieniu, czyli o relacji między Bogiem (Objawiającym się i Sprawcą natchnienia) a autorami ludzkimi ksiąg biblijnych, dokonała szczegółowej analizy tej więzi. Jak zauważa się w n.6 „konstytucja *O Objawieniu Bożym* nie określa w szczegółach tej więzi ludzi z Bogiem, a w przypisach (18-20) odsyła do wyjaśnienia tradycyjnego, posługującego się pojęciem przyczyny głównej i narzędnej. A o natchnieniu mówią *explicite* jedynie dwie księgi biblijne Nowego Testamentu (2 Tm 3,16; 2 P 1,20-21)⁵.

Tymczasem, gdy studiujemy wnikliwie księgi Pisma świętego, stwierdzamy jako ważny fakt, że nieustannie jest w nich wyraźnie ukazywana więź między ich autorami i Bogiem.

„Jest ona przeżywana na różne sposoby, z których każdy pozwala dostrzec, jak odpowiednie księgi pochodzą od Boga. Naszym zadaniem będzie wydobycie z tekstów Pisma świętego wskazówek dotyczących relacji między autorami ludzkimi i Bogiem, ukazując w ten sposób **pochodzenie ksiąg biblijnych od Boga, innymi słowy ich natchnienie**. Zamierzamy przedstawić swego rodzaju **fenomenologię relacji: „Bóg – autor ludzki”**, uwzględniając cechy charakterystyczne tej relacji poświadczone na kartach Biblii, podkreślając w ten sposób ich tożsamość jako **Słowa, które pochodzi od Boga**” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.6).

⁵ Z bogatej literatury na temat natchnienia rozumianego głównie przez pryzmat tych dwóch tekstów oraz tych, które mówią o działaniu Ducha Świętego w Kościele należy przywołać te opracowania, w których autorzy poszukiwali interpretacji obrazowej i nawiązującej do współczesnej teorii literatury. Zob. L. Alonso Schoekel, *La Parola ispirata. La Bibbia alla luce della scienza del linguaggio*, Brescia 1967 (wydanie polskie: *Słowo natchnione. Pismo święte w świetle nauki o języku*, Kraków 1983); K. Rahner, *Sull'ispirazione della sacra Scrittura*, Brescia 1967; T. Citrini, *Identità della Bibbia. Canone, interpretazione, ispirazione delle Scritture sacre*, Brescia 1982; tenże, *Scrittura*, w: *NDTB*, Cinisello Balsamo 1988, s.1457-1472.

Papieska Komisja Biblijna nie chce udowadniać faktu natchnienia ksiąg biblijnych, bo to jest zadanie teologii fundamentalnej.

Dokumenty kościelne rozróżniają między „objawieniem” i „natchnieniem” jako dwoma działaniami Boga. Ale księgi biblijne bardzo mało mówią o relacji między autorem ludzkim i Bogiem w zakresie czynności pisania. Dlatego też fenomenologia, którą Papieska Komisja Biblijna przedstawia, obejmuje tak relację między autorem ludzkim i Bogiem („objawienie”), jak i pochodzenie tekstów spisanych od Boga („natchnienie”). Podkreśla, że pojęcie natchnienia jako takie prawie nigdy nie jest wyraźnie przywoływane w Piśmie świętym, ani nie jest objaśniane przy pomocy innych pojęć. Księgi biblijne z jednej strony stale podkreślają, że ich treść i orędzie pochodzi od Boga, a z drugiej strony mało albo nic nie mówią o tym, jak zostały spisane i o sobie jako dokumentach spisanych. „W konsekwencji szerokie pojęcie objawienia i bardziej specyficzne zjawisko natchnienia, które odnosi się do utrwalenia objawienia na piśmie, są widziane jako jeden proces. Często mówi się w taki sposób, że pod jednym z nich rozumie się także drugie” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.7).

1.2 Różne modele pochodzenia ksiąg Pisma św. od Boga

W pierwszej części dokumentu, poświęconej natchnieniu Pisma świętego, zostały przebadane te teksty Pięcioksięgu, Proroków, Psalmów i ksiąg mądrościowych, w których sami autorzy biblijni mówią bardzo szczegółowo o pochodzeniu swoich tekstów od Boga. Ze świadectwa samych ksiąg (wielkich części ST i NT), zwłaszcza tych fragmentów, w których autorzy dosyć szeroko opisują swą więź z Bogiem, budowany jest ogólniejszy model natchnienia – odnoszony do Pięcioksięgu, Proroków, Psalmów czy Pism sapiencjalnych, a w NT do Ewangelii, Dziejów Apostolskich, Listów i Apokalipsy.

W kontekście propozycji, aby wszystkie formy komunikacji między Bogiem a autorami biblijnymi objąć jednym modelem (prorockim), warto przyrzeć się szczegółowo świadectwom poszczególnych części ST i NT-u⁶. Pozwoli to zobaczyć, jak – pomimo pewnych podobieństw – duże i ważne są różnice między nimi.

Szczególnie mocno w dokumencie Papieskiej Komisji Biblijnej podkreślono świadectwo **Pięcioksięgu**. Najważniejsze stwierdzenia dotyczące komunikowa-

⁶ Propozycję rozciągnięcia na całe Pismo św. prorockiego modelu natchnienia przedstawiają P. Bovati, P. Basta, „*Ci ha parlato per mezzo dei profeti*”. *Ermeneutica Biblica*, Cinisello Balsamo 2012, s.17-177.

nia się Boga znajdujemy w opowiadaniach o spotkaniu Izraela z Bogiem na górze Synaj/Horeb (Wj 19 – Lb 10; Pwt 4nn). Opowiadania te próbują przy pomocy sugestywnych obrazów wyrazić ideę, że Bóg jest źródłem (*origine*) biblijnego świadectwa. Mojżesz otrzymuje polecenie, aby utrwalić na piśmie objawienie Boże, aby mógł je przekazywać i chronić jako Słowo Boga do ludzi wszystkich czasów. Zarysowuje się w ten sposób prawda, że Pięcioksiąg jest Słowem Boga wyrażonym w słowach ludzi. Idea ta została zawarta *in nuce* już w Wj 19,19, gdzie jest mowa o tym, że Bóg „głosem” (*con una voce*) odpowiadał Mojżeszowi. Widać w ten sposób, że Bóg „zniża się”, aby posłużyć się ludzką mową, także i *właśnie* w odniesieniu do pośrednika swego objawienia.

Pochodzenie od Boga słowa spisane jest ponadto delikatnie pogłębione w opowiadaniu o Synaju, gdy chodzi o Dekalog. Czas powstania tego opowiadania może być uważany za punkt, w którym ma swój początek idea pochodzenia Pisma świętego od Boga (natchnienie), ponieważ *jako tekst* jedynie Dekalog mocno związany jest z ideą bycia *napisanym przez Boga* (por. Wj 24,12; 31,18; 32,16; 34,1.28; Pwt 4,13; 9,10; 10,4).

Idea pochodzenia od Boga tekstów biblijnych w opowiadaniach Pięcioksięgu jest rozwijana w oparciu o koncepcję pisania, utrwalania ich w formie pisemnej. „I tak w momentach szczególnie ważnych Mojżesz otrzymuje od Boga polecenie, aby spisał dokument będący podstawą zawarcia przymierza (Wj 24,4) albo tekst zawierający Boże słowa dotyczące odnowy przymierza (Wj 34,27). Kiedy indziej Mojżesz wydaje się spełniać wolę Boga zawartą w tych poleceniach, gdy redaguje na piśmie inne, ważne sprawy (Wj 17,14; Lb 33,2; Pwt 31,22), czy wreszcie szkic całej Tory (por. Pwt 27,3.8; 31,9)” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n. 11). Dla jasności obrazu należy przytoczyć te fragmenty Księgi Wyjścia i Powtórzonego Prawa, w których ta idea jest wyraźnie zarysowana: „Pan rzekł do Mojżesza: «Wstąp do Mnie na górę i pozostań tam, a dam ci tablice kamienne, Prawo i przykazania, które napisałem, aby ich pouczyć» (Wj 24,12; por. Pwt 4,13). W Wj 31,18 czytamy, że Bóg rzeczywiście dał Mojżeszowi dwie kamienne tablice z Dekalogiem, napisanym „palcem Bożym” (por. Pwt 10,4), a w Wj 32,16 znajdujemy wręcz stwierdzenie: „Tablice te były dziełem Bożym, a pismo na nich było pismem Boga, wrytym na tablicach”. Z kolei sporządzając nowe tablice Mojżesz otrzymuje polecenie: „wypisz znów słowa, jakie były na pierwszych tablicach, które potłukłeś” (Wj 34,1). I rzeczywiście „był tam *Mojżesz* u Pana czterdzieści dni i czterdzieści nocy, i nie jadł chleba, i nie pił wody. I napisał na tablicach słowa przymierza – Dziesięć Słów” (34,28). Wreszcie, Pwt 9,10 precyzuje, że słowa Dekalogu były najpierw *wypowiedziane*

przez Boga podczas teofanii na górze: „dał mi Pan dwie kamienne tablice pisane palcem Bożym. Były na nich wyryte wszystkie słowa, które wyrzekł do was Pan na górze spośród ognia w dniu zgromadzenia”.

Dzięki swemu bezpośredniemu pochodzeniu od Boga Dekalog ma specjalny autorytet w zestawieniu z innymi prawami i przepisami Biblii. Równocześnie uwydatnia się rola pośrednika objawienia, którą pełni Mojżesz. Lud prosi Mojżesza o pośrednictwo, bojąc się bezpośredniego kontaktu z Bogiem (por. Wj 20,18-21). Bóg więc daje pierwszeństwo woli ludu i ustanawia Mojżesza pośrednikiem, rozmawiając z nim i komunikując mu w szczegółach swe polecenia (Wj 20,22–22,33). Mojżesz spisuje te słowa, ponieważ to na ich podstawie Bóg zawiera swe przymierze z Izraelem (Wj 24,3-8).

Widać zatem, że Pięcioksiąg, przekazywany z pokolenia na pokolenie przez wspólnotę wiary tworzoną przez lud biblijnego Izraela i chrześcijan jako pierwszą część Pisma świętego Starego Testamentu, ma swe źródło (*origine*) w Bogu, chociaż zostało zredagowane właśnie przez ludzi. To auto-świadczenie Pisma świętego osiąga swe wypełnienie, gdy na końcu Pięcioksięgu stwierdza się, że to sam Mojżesz spisał polecenia, które wpajał ludowi przed wejściem do Ziemi Obiecanej (por. Pwt 31,9), powierzając je temuż ludowi jako program życia w przyszłości. Widoczny tu model natchnienia (Mojżesza i Pięcioksięgu) wyróżnia się mocnym zakorzenieniem w bezpośrednim, historycznym doświadczeniu Boga objawiającemu się Mojżeszowi i całemu ludowi Przymierza.

Z kolei w odniesieniu do **ksiąg prorockich i historycznych** dokument Papieskiej Komisji Biblijnej przytacza świadectwa ich autorów, z którego wyłania się jeszcze nieco inny model natchnienia (prorocki). Zauważa się, że Izajasz, Jeremiasz, Ezechiel i Amos przedstawiają opisy swoich powołań. „Bóg daje poznać kategorię charakter swego polecenia (por. także Am 3,8), a jednocześnie kładzie nacisk na to, że jego orędzie ma być przekazane z całą dokładnością: „Pan zaś odpowiedział mi: Nie mów: „Jestem młodzieńcem”, gdyż pójdziesz, do kogokolwiek cię pošlę i będziesz mówił, cokolwiek tobie polecę” (Jr 1,7; por. 1,17; 26,2.8; Pwt 18,18.20). Opowiadania te są podstawą do określenia roli posłańców Boga, którą księgi prorockie przyznają swoim autorom” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n. 14).

Niezwykłe oryginalne są również tzw. formuły prorockie, jak np. zdanie: „tak mówi Pan”. Otwierając jakąś mowę tą formułą prorok prezentuje się jako wysłannik Boga. Informuje swoich słuchaczy, że mowa, którą do nich kieruje, nie pochodzi od niego, ale Boga ma za autora. Znane są jeszcze trzy inne formuły, które pojawiają się w księgach prorockich na okrągło: „wyrocznia Pana”, „rze-

cze Pan/Bóg” i „mówi Pan”. W odróżnieniu od pierwszej formuły, nazywanej „formułą posłańca”, która otwiera mowy, dwie ostatnie je zamykają. Służącym podpis postawiony na końcu pisma, poświadczają, że Pan jest autorem wygłoszonej mowy (por. *Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n. 13).

Jeszcze inaczej o swoim natchnieniu mówi **Księga Psalmów**. Modlitwy wypowiedane przez ludzi i kierowane do Boga są natchnione w inny sposób niż Pięcioksiąg czy księgi prorockie. Wypowiadają je osoby, które doświadczyły Bożego działania w swoim życiu, pośród zagrożeń ze strony wrogów, choroby czy ludzi bezbożnych. Równie ważnym jest doświadczenie obecności i mocy Boga w świątyni, o czym świadczą m.in. tzw. psalmy zakorzenione w kulcie (np. Ps 17 i 50). Wreszcie, dla wielu psalmistów źródłem natchnienia jest przeżywana przez nich bojaźń Boża. Jak stwierdza autor Ps 25 jest ona „konieczna do tego, aby zostać obdarzonym przez Boga pouczeniem mądrościowym: „Czy jest taki człowiek, co się boi Pana? Takiemu On wskazuje, jaką drogę wybrać” (25,12). Ci, którzy się boją Boga nie tylko otrzymują wskazówki dotyczące prawej drogi życia, jaką winni kroczyć, ale – jak wyjaśnia Ps 25 – także szersze i głębsze oświecenie (*illuminazione*): „Pan otwiera serce przed tymi, którzy się go boją, i powierza im swoje przymierze” (w.14). Innymi słowy, Bóg ofiaruje im więź serdecznej przyjaźni i wnikliwą znajomość przymierza, które zawarł z Izraelem na Synaju. Widzimy zatem, że związek z Bogiem, opisywany przy pomocy zwrotu „bojaźń Boża”, jest źródłem natchnienia, z którego pochodzą liczne psalmy mądrościowe.

Jeszcze większą trudność nastęrcza wyjaśnienie, w jaki sposób od Boga pochodzą księgi sapiencjalne. Na przykładzie Księgi Syracha można stwierdzić w wielkim skrócie, że inspiracją do ich powstania jest w ogromnej mierze medytacja nad Prawem (Torą). Cała Mądrość Boża zawiera się bowiem w Księdze Prawa (Syr 24,1-22). „Mądrość, którą wszyscy – także w przyszłości – mogą znaleźć w jego księdze, jest owocem jego osobistego studium Prawa i tego, co Bóg pozwala mu poznać pośród życiowych prób (por. 4,11.17-18).

Syrach szkicuje obraz siebie samego, gdy mówi o „tym, co duszę swoją przykłada do studiowania Prawa *Boga Najwyższego*” (39,1a) i pisze: „badać on będzie mądrość wszystkich starożytnych, a czas wolny poświęci prorocत्वom” (39,1b). I wskazuje na skutek: „Jeżeli Pan, który jest wielki, zechce, napelni go duchem rozumu, on zaś słowa mądrości swej jakby deszcz wyleje i w modlitwie wychwalać Go będzie” (39,6). Zdobyć mądrości jako owocu studium jest przez Syracha rozpoznawane jako dar Boga i skłania do modlitwy uwielbienia. Wszyst-

ko to dokonuje się w żywej i trwałej wspólnocie z Bogiem. Autor stwierdza, i to nie tylko na swój użytek, ale dla wszystkich, że bojaźń Boża i zachowywanie Prawa dają dostęp do mądrości: „Ten, co Pana się boi, będzie tak czynił, a kto trzyma się Prawa, osiągnie mądrość” (15,1)”. A kończąc swą księgę jako „naukę rozumu i mądrości (50,27) Syrach dodaje błogosławieństwo: „Szczęśliwy, kto będzie zajmował się tymi rzeczami, a kto włoży je do serca swego, stanie się mądrym, a jeśli tak postąpi, we wszystkim sobie poradzi, ponieważ światło Pana będzie jego drogowskazem” (50,28-29). „To błogosławieństwo wymaga od człowieka medytacji i postępowania według pouczeń księgi, ale zarazem obiecuje mądrość i światło od Pana; wszystko to jest możliwe tylko wówczas, gdy taka księga pochodzi od Boga” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n. 20).

Jeśli chodzi o księgi Nowego Testamentu, to są one natchnione za pośrednictwem Jednorodzonego Syna Bożego, który stał się człowiekiem. Jezus Chrystus przekazywał uczniom słowa pochodzące od Ojca i dokonywał dzieł, które w Ojcu miały swą przyczynę.

Owoce tej inspirującej działalności Chrystusa są w pierwszym rzędzie Ewangeliie. Równie mocne świadectwo o inspirującej działalności Chrystusa – zmartwychwstałego Pana – daje św. Paweł w odniesieniu do swej posługi apostołskiej i swojej ewangelii, zawartej w jego listach. Widoczny w Ewangeliach i w całym NT model natchnienia jeszcze bardziej różni się od modelu prorockiego. Bóg komunikuje ludziom swe słowa nie przez człowieka, ale przez swego Syna, który stał się człowiekiem (J 1,14).

Z analizy przywołanych wyżej tekstów Pisma świętego wynika bardzo ważny wniosek dotyczący natchnienia:

„Świadectwa różnych tekstów i ksiąg biblijnych pozwalają zobaczyć, jak teksty prawnicze, przysłowia mądrościowe, wyrocznie prorockie, różnego rodzaju modlitwy, napomnienia apostołskie i tym podobne pochodzą od Boga – jak zatem Bóg za pośrednictwem autorów ludzkich jest ich autorem (model natchnienia – dodatek HW). Z przeprowadzonych analiz wynika, że w zależności od rodzaju tekstu, konkretne modele opisujące ich pochodzenie od Boga są różne, i nie mogą być porównywane z prostym i jednorodnym wzorcem, według którego Bóg dyktuje tekst autorowi ludzkiemu. Tym natomiast, co jest nieustannie potwierdzane, jest osobista wiara w Boga autora ludzkiego i jego posłuszeństwo względem różnych form objawienia Bożego” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n. 10).

Te różne wzorce albo modele natchnienia (pochodzenia ksiąg Pisma św. od Boga) pozwalają „w bardziej szczegółowy sposób ukazać, w jaki sposób daje

się w nich poznać natchnienie jako związek między Bogiem, inspiratorem i autorem, a ludźmi, prawdziwymi autorami przez niego wybranymi” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.10).

Z analizy tekstów mówiących o pochodzeniu od Boga Pięcioksięgu, ksiąg historycznych, prorockich, psalmów i pism mądrościowych, odsłaniających różne modele swego natchnienia, wynika jeszcze jeden, absolutnie najważniejszy wniosek:

„Badane księgi, jakkolwiek różne pod względem daty i miejsca powstania, a także pod względem treści i stylu, niosą zgodnie jedno, podstawowe i wielkie zarazem przesłanie: Bóg do nas mówi. Jedyne Bóg w różnorodności i wielości sytuacji historycznych szuka człowieka, odnajduje go i mówi do niego. A przesłanie, jakie Bóg w różnych formach z uwagi na konkretne okoliczności historyczne objawienia kieruje, ma na celu zawsze wzbudzać w człowieku odpowiedź miłości. Ta zdumiewająca intencja ze strony Boga, przenika Bogiem księgi, które ją wyrażają. Czyni je natchnionymi i inspirującymi (*ispirati e ispiranti*), zdolnymi oświecać oraz pobudzać inteligencję i miłość (*passione*) wierzących” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.21).

1.3. Wiara autora biblijnego fundamentem jego komunikacji z Bogiem

Równie ważne jest podkreślenie osobistej wiary autorów ludzkich w Boga, a w przypadku apostołów w Jezusa Chrystusa jako Syna Bożego. Papieska Komisja Biblijna na przykładzie relacji Jezus – apostołowie wyjaśnia, dlaczego ta właśnie osobista wiara jest kluczowym faktorem natchnienia. :

„Słowo apostołów może być fundamentem wiary wszystkich chrześcijan tylko dlatego, że pochodzące z najbardziej intymnego zjednoczenia z Jezusem jest słowem Jezusa. Związek osobisty z Panem Jezusem, przeżywany w wierze żywej i świadomej jego Osoby, stanowi najgłębszy fundament tego „natchnienia”, które czyni apostołów zdolnymi do komunikowania, ustnie i na piśmie, orędzia Jezusa, które jest „Słowem Boga”. Decydująca w tym względzie nie jest literalnie dokładna komunikacja słów wypowiedzianych przez Jezusa, ale głoszenie jego Ewangelii. Typowym przejawem tego faktu jest Ewangelia według św. Jana, o której się mówi, że każde słowo napisane jest w stylu Jana, a jednocześnie wiernie komunikuje to, co Jezus powiedział” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.8).

A w dalszym fragmencie tego punktu dokumentu czytamy, że główne przesłanie Jezusa o Bogu jako Ojcu i o Jego nieskończonej miłości do świata, objawionej w Jego Synu, „nie może być przyjęte i zrozumiane na drodze podejścia czysto intelektualnego albo pamięciowego, ale jedynie wewnątrz głębokiej i żywej relacji osobowej, to znaczy w obrębie takiej samej relacji jak ta, w której Jezus kształtował swoich uczniów. Zawsze można poprawnie z formalnego punktu widzenia rozmawiać o Bogu i jego miłości, ale jedynie dzięki żywej wierze w niego i doznając jego miłości można przyjąć dar Boży i dać o nim świadectwo. Stwierdzamy zatem, że główne przesłanie („prawda”) i sposób otrzymania go, aby o nim złożyć świadectwo („natchnienie”), wzajemnie się warunkują” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.9).

1.4 Kluczowa rola Jezusa Chrystusa – Syna Bożego w dziele objawienia i natchnienia

Księgi Nowego Testamentu pochodzą od Boga dzięki jednemu w swoim rodzaju, doskonałemu i pełnemu pośrednictwu Jezusa Chrystusa – Syna Bożego, które zostało utrwalone przez apostołów oraz ich uczniów dzięki działaniu w nich i w Kościele apostołskim Ducha Prawdy. Osoba Jezusa, jego działalność i jego droga, stanowią szczyt Bożego objawienia. W przypadku wszystkich autorów Nowego Testamentu każda ich relacja z Bogiem zależy od relacji z Jezusem. Ewangelie synoptyczne poświadczają swoje pochodzenie od Boga, ukazując Jezusa i jego dzieło objawienia – w gronie naocznych świadków: apostołów i innych uczniów Pańskich. Łukasz w prologu do swojej Ewangelii tłumaczy, w jaki sposób jego narracja opiera się na spotkaniu z naocznymi świadkami i sługami Słowa. Jan natomiast stwierdza, że jest naocznym świadkiem dzieł Jezusa od samego początku i, pouczony przez Ducha Świętego, uwierzywszy w synostwo Boże Jezusa, daje świadectwo o dokonanej przez niego dziele objawieniu.

„Pozostałe pisma Nowego Testamentu stwierdzają na inne jeszcze sposoby swoje pochodzenie od Jezusa i od Boga. Łukasz daje do zrozumienia, że w *Dziejach Apostołów* opisuje się działalność po-paschalną naocznych świadków i sług Słowa (por. Łk 1,3), na których oparł się w prezentowaniu dzieł Chrystusa w swojej Ewangelii. Z kolei Paweł oświadcza, że objawienie Syna otrzymał od Boga Ojca (Ga 1,15-16) oraz że widział Zmartwychwstałego (1 Kor 9,1; 15,8) i stwierdza Boże pochodzenie swojej Ewangelii. Autor Listu do Hebrajczyków w kwestii poznania zbawienia pochodzącego od Boga zależy od świadków i słuchaczy nauczania Pana. Wreszcie autor Apokalipsy opisuje z wycuciem

i na różne sposoby, jak otrzymał objawienie, które znajduje się spisane w sposób definitywny i niezmienny w jego księdze: od Boga Ojca przez Jezusa Chrystusa w znakach odczytanych z pomocą anioła interpretatora” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.51).

W Nowym Testamencie – jak wynika z analizy tekstów biblijnych – osobista relacja z Jezusem przyjmuje formę więzi uczeń – Nauczyciel, w której najważniejsza jest wiara w Jezusa Chrystusa Syna Bożego (por. Mk 1,1; J 20,31). Relacja z Jezusem może być bezpośrednia (Ewangelia Jana; Paweł) lub pośrednia (Ewangelia Łukasza; List do Hebrajczyków). Taka relacja, fundamentalna dla komunikowania Słowa Bożego, pojawia się jako szczególnie mocno wyartykułowana i bogata w Ewangelii według św. Jana: autor kontemplował chwałę Jednorodzonego Syna, który pochodzi od Ojca (1,14); jest naocznym świadkiem drogi Jezusa (19,35; 21,24); daje swoje świadectwo, pouczony przez Ducha Prawdy (15,26-27).

Podsumowując możemy stwierdzić, że w tekstach biblijnych odnajdujemy szeroką gamę świadectw na temat ich pochodzenia od Boga. Dlatego możemy mówić o **bogatej fenomenologii relacji pomiędzy Bogiem i ludzkim autorem**. W Starym Testamencie ta relacja z Bogiem przeżywana jest na różne sposoby. W Nowym Testamencie więź z Bogiem jest zawsze zapośredniczona przez Syna Bożego, Pana Jezusa Chrystusa, w którym Bóg wypowiedział swoje ostatnie i definitywne Słowo (por. Hbr 1,1-2).

Trudno jasno rozgraniczyć pomiędzy objawieniem i natchnieniem, pomiędzy komunikowaniem treści i Bożą pomocą w dziele ich spisywania. „Podstawowym faktem jest to, że Bóg komunikuje (*la comuncazione divina*), a komunikowane treści są przyjmowane z wiarą (*l'accoglienza credente*), czemu później towarzyszy Boża asystencja na poziomie pisania. Pod każdym względem wyjątkowym jest przypadek dziesięciu przykazań, napisanych przez samego Boga i przekazanych Mojżeszowi (Wj 24,12). Szczególnym jest także przypadek Apokalipsy, w której precyzyjnie przedstawiony jest cały proces: od Boga, który komunikuje, aż po utrwalenie na piśmie” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.51). Objawienie Boże utrwalone dzięki charyzmatowi natchnienia na kartach Pisma świętego, a przyjmowane przez Kościół jako żywe Słowo pochodzące od Boga, niesie Łaskę, która zbawia człowieka.

Według tego, co poświadczają księgi Pisma świętego, natchnienie jawi się jako szczególna relacja z Bogiem (lub z Jezusem), wewnątrz której daje On autorowi ludzkiemu mówić i pisać – poprzez swojego Ducha – to, co On sam

chce zakomunikować ludziom. Cechy charakterystyczne natchnienia, jakie dostrzeżliśmy w naszym studium, nawzajem się uzupełniają:

1. Podstawowy jest dar osobistej relacji z Bogiem (bezwarunkowa wiara w Boga, bojaźń Boża, wiara w Jezusa Chrystusa – Syna Bożego);

2. W relacji tej autor otwiera się i przyswaja sobie (*accoglie*) różne sposoby, według których Bóg się objawia (stworzenie, historia, obecność Jezusa z Nazaretu);

3. Natchnienie jest analogicznie **takie samo** dla wszystkich autorów ksiąg biblijnych (jak mówi o tym Konstytucja *O Objawieniu Bożym*, n. 11), ale jest **zróżnicowane** (*ispirazione variegata*) z powodu ekonomii Bożego objawienia.

2. Prawda Pisma świętego – Bóg i Jego plan zbawienia

W drugiej części dokumentu Papieska Komisja Biblijna mocno podkreśla, że Pismo święte Starego i Nowego Testamentu objawia prawdę o Bogu i o Jego planie zbawienia obejmującym cały świat i wszystkich ludzi. Prawda ta jest wyraźnie zarysowana we wszystkich księgach Starego Testamentu, ale jej pełnia i definitywny charakter objawia się w osobie Jezusa Chrystusa: w Jego czynach i słowach, a zwłaszcza w Jego chwalebnej męce, śmierci i zmartwychwstaniu. „Biblia jest miejscem objawienia największej (*insuperabile*) prawdy, utożsamianej z osobą – Jezusa Chrystusa – który, swoimi słowami i czynami „wypełnia” oraz „udoskonala” tradycje Starego Testamentu, objawiając w pełny sposób Ojca” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, n.57). Dzięki działaniu Ducha Świętego zostały one *przemienione* przez naocznych świadków w święte świadectwa i utrwalone w księgach Nowego Testamentu. Za ich pośrednictwem każdy człowiek otrzymuje nie tylko łaskę poznania pełni prawdy o Bogu, ale nade wszystko łaskę wiary, czyli zaufania Mu na drodze ku pełni życia. Jak podkreśla się w podtytule dokumentu, Słowo, które pochodzi od Boga, w każdej epoce i do każdego człowieka mówi o Bogu mając jako jedyny cel doprowadzenie wierzących do pełnej komunii z Ojcem i Synem i Duchem Świętym.

W debatach **posoborowych** na temat prawdy Pisma świętego koncentrowano uwagę na zbawieniu. Mówi o nim ta część wypowiedzi soborowej, w której czytamy o woli Boga, dzięki której ludzie – za sprawą Chrystusa i Ducha Świętego dostępują zbawienia, rozumianego jako zjednoczenie z Ojcem i uczestnictwo w boskiej naturze.

Równocześnie w dyskusjach dotyczących relacji między wiedzą naukową na temat świata i historii a prawdą objawioną w Biblii podkreślano, że Biblia nie jest podręcznikiem ani kosmologii, ani historii, ani nauk przyrodniczych i nie zawiera tez, które miałyby być wcześniej czy później odkrywane empirycznie w każdej z tych dziedzin. Bóg bowiem zechciał w Biblii objawić prawdę dotyczącą naszego zbawienia. I uczynił to we wszystkich księgach Pisma świętego, w każdej jednostce literackiej stanowiącej kompozycyjnie i tematycznie zwartą całość.

2.1. Prawda Pisma świętego według Papieskiej Komisji Biblijnej – główne jej cechy

Analizy przeprowadzone w drugiej części dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej na temat prawdy Pisma świętego nawiązują do nauczania Soboru Watykańskiego II. Są jednak innowacyjne, ponieważ opierają się na przykładach z Biblii oraz zawierają prezentację strategii literackich, w jakich ta prawda jest prezentowana w różnych księgach ST i NT-u.

A. Prawda o Bogu pochodzi od samego Boga

We wprowadzeniu PKB pisze, że liturgiczna akklamacja „Oto Słowo Boże (Pańskie)” może być rozumiana w podwójnym znaczeniu: przede wszystkim wskazuje na odczytane Słowo, że pochodzi ono od Boga, ale również na to, że mówi ono o Bogu. Obydwa te znaczenia są wewnętrznie powiązane ze sobą. Tylko Bóg zna Boga; a zatem tylko Bóg może mówić o Bogu w odpowiedni i godny zaufania sposób. Pismo święte zawiera zatem Słowo, które pochodząc od Boga mówi prawdę o Bogu (por. *Natchnienie i prawda*, n.3).

B. Prawda Pisma świętego dotyczy człowieka – jego zbawienia

Prawda Pisma świętego dotyczy w pierwszym rzędzie Boga. Nie objawia się On jednak w oderwaniu od świata i historii. Bóg bowiem dlatego mówi o sobie w sposób odpowiedni i godny zaufania, aby wzbudzić wiarę w człowieku i tym samym doprowadzić go do zbawienia. Drugi zatem wymiar prawdy Pisma świętego to zbawienie człowieka, czyli najgłębsza prawda o człowieku. Bóg i człowiek powołany do zbawienia – to dwa człony jednej prawdy Pisma świętego. „**Prawda o Bogu i prawda o zbawieniu ludzi** są ze sobą nierozzerwalnie związane” (n.88). Najwyraźniej to połączenie ilustruje ewangelista Jan. Jak czytamy w tym samym p. 88 dokumentu, „Jezus – w jego Ewangelii – nie mówi o Ojcu pomijając Syna i, z drugiej strony, nie mówi o zbawieniu ludzi pomijając bliską relację Ojca

i Syna. Oznajmia: *Kto mnie widzi, widzi także i Ojca* (14,9; por. 12,45) oraz *To bowiem jest wola Ojca mego, aby każdy, kto widzi Syna i wierzy w niego, miał życie wieczne* (6,40).

Widzenie Boga jako Ojca objawiającego się w Jezusie Chrystusie, zaufanie Mu – to droga do poznania pełni prawdy o człowieku, pielgrzymującym przez ziemię do pełni życia w Bogu. Dlatego w podsumowaniu dokumentu czytamy, że prawda Pisma świętego nie może być rozumiana jako „suma precyzyjnych i prawdziwych informacji o różnych aspektach ludzkiego poznania, ale jako objawienie się samego Boga oraz jego zbawczego projektu. Biblia w istocie pozwala nam poznać misterium Boga, który objawił się w Słowie Wcielonym, które – przez Ducha świętego – prowadzi do doskonałej komunii ludzi z Bogiem. W ten sposób staje się jasne, że prawda Pisma to ta, która ma jako cel zbawienie wiernych” (n. 144 i KO, n.2).

C. Performatywny charakter prawdy Pisma świętego

Równocześnie już na samym wstępie należy podkreślić, że prawda Pisma świętego, którą przybliżyła dokument PKB, nie jest zbiorem formuł czy systematycznie ułożoną doktryną, zamkniętą w księgach oderwanych od życia ludzi. Przeciwnie, została utrwalona na piśmie, ponieważ jest adresowana do ludzi i ma charakter pragmatyczny, wręcz performatywny. Prawda Pisma świętego została bowiem wyrażona w takich formach literackich jak narracja, prawo, prorocтво, sentencja mądrościowa, modlitwa, list, które nie są w pierwszym rzędzie opisem Boga, Jego interwencji, i procesu zbawienia, ale mają w sobie wielką siłę oddziaływania na człowieka-czytelnika.

Prawda Pisma świętego „nadaje pełnię sensu ludzkiej egzystencji” (n.144); Bóg „chciał ją przekazać wszystkim ludziom, całemu światu poprzez swoje sługi, czyli autorów natchnionych” (n.144). Dlatego w dokumencie PKB, czytamy, że „ludzie winni przyjąć pełne miłości i dobroci Słowo, które objawia prawdę o Bogu i Jego planie zbawienia w celu odnowienia i pogłębienia osobistej więzi z Nim” (n.4).

D. Polifonia głosów składających się na jedną prawdę Pisma świętego

Prawda o Bogu i zbawieniu została wyrażona w Piśmie świętym w różnych i odrębnych formach. „Prawda biblijna wyrażona została przy pomocy różnorodnych gatunków literackich i z tego powodu w Piśmie świętym znajduje się nie tylko prawda wyrażona w zdaniach, które mają znaczenie stwierdzeń dogmatycznych, ale jest także prawda opowiadania, normy prawnej czy przy-

powieści, prawda tekstu modlitwy i prawda wyrażona w poemacie o miłości jak choćby Pieśń nad Pieśniami, prawda krytycznych stron Koheleta i prawda zamknięta w księgach apokaliptycznych. Nawet wewnątrz tych samych gatunków literackich możemy dostrzec pluralizm punktów widzenia. (...). Także w objawieniu Nowego Testamentu, mamy formy narracyjne i mowy, między którymi nie można oczywiście postawić znaku równości, i gdzie możemy zauważyć znaczące różnice w prezentowaniu orędzia. Mamy w istocie cztery Ewangelie i Kościół odrzucił jako niewłaściwą próbę ich „harmonizacji”. To, co zostało napisane „według Łukasza” na przykład, powinno być szanowane i akceptowane, nawet jeśli nie zgadza się w sposób ścisły z tym, co mówią Marek czy Jan. Co więcej, podczas gdy dla Ewangelii przekaz bazuje zasadniczo na życiu Jezusa i na jego słowach, dla Pawła prawda o Chrystusie jest zakorzeniona prawie wyłącznie w wydarzeniu jego śmierci i zmartwychwstania. Ponadto, różnica ujęcia tematu pomiędzy Listem do Rzymian a Listem świętego Jakuba jest paradygmatyczna, jeśli chodzi o pluralizm, poprzez który Pismo świadczy o jedynej prawdzie Bożej. Ta polifonia natchnionych głosów jest przekazana Kościołowi jako model, aby przyjął w naszych czasach tę samą postawę łączenia jedyne, przekazywanego ludziom orędzia z koniecznym szacunkiem dla wielkiej różnorodności doświadczeń osobistych, kulturowych oraz darów udzielonych przez Boga” (n. 145).

E. Prawda w formie historycznej

Prawda Pisma świętego została nam przekazana w formie historycznej. „Niektóre księgi Pisma świętego zawierają odniesienie do określonej epoki, w której zostały napisane. W innych przypadkach egzegeza naukowa umieszcza je w różnych, najbardziej prawdopodobnych kontekstach historycznych. Literatura biblijna obejmuje długi okres historii, który liczy więcej niż tysiąc lat. W tym czasie objawiają się z konieczności treści czy koncepcje związane z poszczególnymi epokami, owoc doświadczeń czy niepokojów charakterystycznych dla danego okresu historycznego, w którym żył lud Boży.

Pełna trudu praca wykonana przez redaktorów, aby dać jakąś spójność doktrynalną i praktyczną tekstowi świętemu, nie wyeliminowała wcale śladów tej historii, ukazując nam wątpliwości i niedoskonałości, tak w odniesieniu do spraw teologicznych, jak i antropologicznych. Obowiązkiem interpretatora jest zatem unikanie lektury fundamentalistycznej Biblii, aby móc usytuować różne sformułowania tekstu świętego w ich kontekście historycznym, zwracając uwagę na gatunki literackie wtedy popularne. Akceptując ten aspekt Bożego objawie-

nia jesteśmy prowadzeni do misterium Chrystusa, ku pełnemu i ostatecznemu objawieniu się prawdy Boga w historii ludzi” (n.146).

F. Cała prawda o Bogu w całym Piśmie świętym

Równie znamienne jest ukierunkowanie na **poszukiwanie prawdy o Bogu we wszystkich tekstach Pisma świętego**. Papieska Komisja Biblijna sprzeciwia się okaleczaniu Biblii poprzez opuszczanie lub drukowanie mniejszych lub większych fragmentów. W zakończeniu dokumentu czytamy: „Od pewnego czasu stają się coraz bardziej wyraźne pewnego rodzaju uprzedzenia do tradycji biblijnej, ponieważ niektóre strony biblijne czy niektóre motywy literackie wydają się być nie do zaakceptowania dla wrażliwości współczesnego sumienia z powodu koncepcji uznawanych za przestarzałe, z powodu zwyczajów i praktyk jurydycznych dyskusyjnych czy wręcz godnych potępienia, albo opowiadań, które wydają się być pozbawione fundamentu historycznego. Następstwem tego jest rozpowszechniony brak szacunku w relacji do tekstu świętego i pewna ukryta nieufność, jeśli chodzi o jego użyteczność pastoralną, posunięta wręcz do kwestionowania natchnienia pewnych fragmentów Biblii. Nie wystarczy więc stwierdzić w sposób ogólny, że w Starym Testamencie znajdują się rzeczy „niedoskonałe i przemijające” (KO, n.15), czy przypomnieć, że także pisarze Nowego Testamentu byli dłużnikami mentalności swoich czasów. Jeżeli jest rzeczą słuszną podkreślić (...). Nie wystarczy również w imię roztropnej troski pasterskiej wyeliminować fragmenty problematyczne z lektury publicznej w zgromadzeniach liturgicznych. Kto zna cały tekst, będzie czuł się wręcz obrażony takim okaleczeniem świętego dziedzictwa i będzie mógł oskarżać pasterzy o ukrywanie, zupełnie niepotrzebnie, trudnych aspektów Biblii (...). Kościół nie może uchylać się od zadania pokornego i odważnego interpretowania, w sposób pełen szacunku, **całej tradycji literackiej, którą uznaje za natchnioną, a więc za ekspresję prawdy Bożej**” (n.149-150). „Należy przyjąć szerszą koncepcję natchnienia. Nie w tym sensie, że w tekście natchnionym byłyby części mniej ważne czy pozbawione wartości, ale dar natchnienia manifestował się na różne sposoby” (n.143).

G. Prawda stopniowo odsłaniana w ST – w pełni obecna w NT

Papieska Komisja Biblijna zadała sobie trud, aby z poszczególnych części i ksiąg Biblii wydobyć zasadnicze motywy zawartego w nich orędzia o Bogu, który ma plan zbawienia świata i człowieka. Biorąc pod uwagę kanon Pisma świętego i zasadnicze etapy historii Objawienia, dokument prezentuje najpierw

prawdę, którą Bóg objawia o sobie w Starym Testamencie. Następnie przybliży tę, którą o Bogu objawia Jezus Chrystus w Nowym Testamencie – doprowadzając objawienie do pełni. Rzeczą bardzo znamionną jest to, że na pierwszy plan wysuwa się **to, co księgi ST-u mówią o samej osobie Boga**, mówiąc o Jego najważniejszych przymiotach będących zarazem Jego działaniami: Boża wszechmoc, sprawiedliwość, miłosierdzie i miłość.

W NT te Boże przymioty będące zarazem aktywnymi energiami łączone są z osobą Jezusa Chrystusa. Na kartach Ewangelii objawia się On jako wcielony Syn, który pozostaje w stałej więzi z Bogiem, swoim Ojcem. W Jego działaniu względem ludzi i w Jego nauczaniu objawia się całe bogactwo Bożej wszechmocy, sprawiedliwości, miłosierdzia i miłości. Co więcej, całe Jego życie i Jego osoba jest manifestacją tych Bożych przymiotów i energii. Objawiana stopniowo w poszczególnych częściach ST-u prawda o Bogu w Nim jawi się ludziom w swej **osobowej i cielesno-duchowej pełni**. Ziemiaki i zmartwychwstały Jezus Chrystus jest doskonałym, pełnym i definitywnym wcieleniem Prawdy, przygotowywanej i coraz wyraźniej odsłanianej w Starym Testamencie. Jako Słowo wcielone i uwielbione jest jej najdoskonalszą manifestacją.

2.2 Treść prawdy Pisma świętego

2.2.1 Prawda o Bogu

A. Bóg stworzenia i historii

Prawda Pisma świętego to odsłaniająca się stopniowo tajemnica Boga. Obejmuje ona w pierwszym rzędzie działania Boga, o których mówi ST, a następnie objawienie misterium trzech Osób: Ojca, Syna i Ducha Świętego, objawione w księgach NT-u.

Już na samym początku II-giej części dokumentu czytamy, że „w Starym Testamencie sam Bóg jest najwyższą prawdą dzięki stałości swoich wyborów, obietnic i darów; jego słowa są wiarygodne i wymagają podobnej stałości w przyjęciu i w odpowiedzi człowieka, w jego sercu i w czynach (por. np. 2 Sm 7,28; Ps 31,6). W przywołanym Ps 31,6 czytamy: „W ręce Twoje powierzam ducha mego: Ty mnie wybawiłeś, Panie, Boże prawdy!” (’el ’emet; ó θεός τῆς ἀληθείας). Natomiast drugi przywołany tekst to fragment modlitwy Dawida, który po wysłuchaniu prorocstwa zwraca się do Boga słowami: „Teraz Ty, o Panie mój, Boże, Tyś Bogiem, Twoje słowa są prawdą. Skoro obiecałeś swojemu słudze to szczęście, racz teraz pobłogosławić dom swojego sługi, aby trwał przed Tobą na wieki, boś Ty, mój Panie, Boże, to powiedział, a dzięki Twojemu błogosławieństwu dom Twojego sługi będzie błogosławiony na wieki»”. Tak rozumiana

prawda – słowa, wybory i obietnice objawiające Boga – jest fundamentem przymierza, czyli jest źródłem zbawienia dla wszystkich, którzy będą w nim wiernie i na sposób stały uczestniczyć.

B. Prawda przychodzi do ludzi jako Osoba – Jezus Chrystus

„W Nowym Testamencie Chrystus jest prawdą, ponieważ On, który jest „drogą, prawdą i życiem” (J 14,6), objawiając Ojca (por. J 1,18), daje dostęp do Tego (J 14,6), który jest ostatecznym źródłem życia (por. J 5,26; 6,57)”. W przywołanych odniesieniach do czwartej Ewangelii podkreśla się osobowy, historyczny i pełny charakter tej prawdy, jaką jest Jezus Chrystus. Objawiał On bowiem Ojca nie inaczej jak Słowo, które w określonym momencie dziejów stało się ciałem i zamieszkało między nami (J 1,14). Mówiąc o Nim autor Prologu zaznacza, że „nikt nigdy Boga nie widział”, a jedynie On, Jednorodzony Syn Go objawił (1,18). I nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przez Niego (14,6b). Dlatego On jest jedyną prawdą o Bogu i o zbawieniu rozumianym jako życie wieczne u Boga.

W następnym fragmencie dokumentu jest to powiedziane jeszcze mocniej: „Pełnia prawdy (o Bogu) ukazuje się przez i w Chrystusie. On sam jest Słowem Bożym (por. J 1,1.14), które pochodzi od Boga i objawia Boga. **Nie tylko mówi On prawdę o Bogu, lecz jest prawdą o Bogu**, On, który stwierdza: „Kto zobaczył mnie, zobaczył Ojca” (J 14,9; por. 12,45). Przyjście Syna objawia także zbawienie człowieka: „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3,16) (n.65).

C. Chrystus-Prawda poznawany przez wieki dzięki Duchowi Prawdy

Komplementarną w odniesieniu do Jezusa Chrystusa prawdą – objawioną w Nowym Testamencie – jest Duch. Ten „Duch, którego ofiaruje Jezus, to Duch prawdy (J 14,17; 15,26; 16,13). W przywołanym tekście czwartej Ewangelii Jezus obiecuje uczniom, że „Duch Prawdy będzie świadczył o Nim” (15,26); „Duch Prawdy, doprowadzi was do całej prawdy. Bo nie będzie mówił od siebie, ale powie wszystko, cokolwiek usłyszysz, i odsłoni przed wami rzeczy przyszłe” (16,13). Duch Prawdy daje poznać uczniom tę prawdę, którą jest Jezus Chrystus: Jego osoba i Jego nauczanie, a zwłaszcza objawione w Nim i przez Niego „rzeczy przyszłe” – Królestwo Boże. Równocześnie pochodzący od Jezusa i od Ojca Duch Prawdy „będzie wspierał świadectwo uczniów (J 15,26-27) i stałość ich odpowiedzi wiary” (n.64).

Podsumowując tę generalną prezentację prawdy Pisma świętego w ujęciu dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej należy stwierdzić, że ma ona wymiar trynitarny, lecz zasadniczo chrystologiczny. „Objawicielem i treścią prawdy dla naszego zbawienia jest zatem Chrystus, zapowiadany przez Stary Testament: prawda manifestuje się w Nowym Testamencie w jego osobie i Królestwie, tym już obecnym i tym eschatologicznym, przez niego głoszonym i zainaugurowanym” (n.64). Prawda Pisma świętego to Osoba: Ojca i Syna i Ducha Świętego – dostępna dla ludzi w Jezusie Chrystusie dzięki działaniu Ducha Prawdy. Objawiając się człowiekowi daje mu możliwość – przez wiarę – uczestniczenia w Niej. Nie jest więc ani doktryną, ani zbiorem formuł, ale Osobą, którą usystematyzowane doktryna czy formuły jedynie w jakimś stopniu opisują. Bezpośredni dostęp do Prawdy daje człowiekowi Słowo natchnione, czyli pochodzące od Boga. W Piśmie świętym Bóg – za pośrednictwem Chrystusa i dzięki działaniu Ducha „komunikuje Siebie samego i zaprasza ludzi do komunii z sobą” (*Natchnienie i prawda*, 4).

2.2.2 Prawda o zbawieniu

A. Inicjatywy zbawcze Boga w ST

Od pierwszej do ostatniej strony Biblii Bóg jest źródłem zbawienia. Dzieło stworzenia jest odbiciem boskiej woli bycia Bogiem „dla człowieka”; objawia się w dziele stwórczym jako źródło Dobra (por. Rdz 1,31) i od samego początku daje człowiekowi moc, aby mógł zmierzyć się z problemem zła: grzechu, cierpienia i śmierci (Rdz 3,1-14). W historii ludu Izraela Bóg objawia się w licznych interwencjach zbawczych, jak wyzwolenie z niewoli (Wj 14) i wyzwolenie z bałwochwalstwa (Wj 20; Pwt 5). Daje Prawo, które ma wychowywać lud Przymierza do życia otwartego na zbawczą miłość bliźniego (Kpł 19). W nauczaniu za pośrednictwem proroków stawia temu ludowi wymagania dotyczące głównie czystości wiary i sprawiedliwości; zapewnia ten lud o swej wierności pomimo win sprowadzających ciężkie zagrożenia i wygnanie do obcej ziemi. W zetknięciu ludu Przymierza z kulturami starożytnymi dążącymi do prawdy Bóg daje swoim czcicielom Mądrość, która objawia im koherentny system myślenia o życiu na świecie i po śmierci.

B. Pełnia zbawienia – zmartwychwstały Chrystus

Ostatecznie, według Bożego planu czciciele jedyne Boga dochodzą do spotkania z Chrystusem. On objawia im Boga jako Ojca, źródło zbawienia. Dokument szczegółowo analizuje, w jaki sposób Ewangelie synoptyczne, Ewangelia

według św. Jana,, listy św. Pawła i Apokalipsa ukazują Jezusa Chrystusa w roli Pośrednika zbawienia. Zwraca się uwagę na rolę Ducha Świętego, który współdziała z Jezusem i kontynuuje dzieło zbawienia w czasie Kościoła.

Centralnym wydarzeniem zbawczym jest Pascha Jezusa. Zostało ono szczegółowo opisane w dokumencie Papieskiej Komisji Biblijnej. Podkreśla się w nim, że **pełnia zbawienia – ofiarowanego ludziom – zawiera się w zmartwychwstaniu Chrystusa**. Czytamy, że św. Paweł „w najdłuższym rozdziale spośród wszystkich swoich listów (1 Kor 15,1-58), stara się uzasadnić i wyjaśnić zmartwychwstanie chrześcijan, które bierze swój początek w zmartwychwstaniu Chrystusa. Stwierdza z mocą: „Chrystus powstał z martwych jako pierwociny spośród tych, co pomarli [...]; w Chrystusie wszyscy będą ożywieni” (1 Kor 15,20.22). Wiara w zmartwychwstanie Chrystusa, w wieczną wspólnotę z Nim i z Ojcem, stanowi fundament i horyzont przepowiadania Pawła. Wpływa głęboko na aktualne życie ziemskie, czyni chrześcijan zdolnymi do przewyciężenia trudności i utrapień „wiedząc, że trud nie pozostaje daremny w Panu” (1 Kor 15,58). (...). Paweł nie daje żadnego opisu tego nowego życia, ale zwyczajnie stwierdza: „Na zawsze będziemy z Panem” (1 Tes 4,17; por. 2 Kor 5,8). (...). Stąd na końcu tego fragmentu listu, mówi do chrześcijan w Tesalonicach: „Przeto wzajemnie się pocieszajcie tymi słowami” (1 Tes 4,18). Patrząc na swoją śmierć, Paweł stwierdza: „pragnę odejść, aby być z Chrystusem, bo to o wiele lepsze” (Flp 1,23). Bycie z Chrystusem, który jest z Ojcem, czyli ostateczna i doskonała wspólnota życia z nim i w nim, wraz ze wszystkimi członkami jego Ciała, jawi się jako pełnia zbawienia (por. 1 Kor 15,28; także J 17,3.24)” (n.95).

Zwraca się szczególną uwagę na oddziaływanie zmartwychwstania Chrystusa na człowieka, który od początku swego życia zmierza ku śmierci. Rozwiązaniem dramatu przemijania i śmierci jest zjednoczenie przez wiarę ze zmartwychwstałym Panem, które nie zostanie naruszone ale odsłonięte i umocnione. Dokona się ono na końcu ziemskiej drogi człowieka wierzącego.

C. Chrześcijanin – zbawienie w akcie stawania się Królestwem Boga

Dokument nie poprzestaje na ukazaniu finału indywidualnej historii zbawienia. Bardzo mocno zwraca uwagę także na teraźniejszy jej wymiar. Zbawienie ogarniające chrześcijanina teraz to Królestwo Boże. Reguły rządzące nim zostały ukazane w Ewangeliach, a moment zaistnienia i proces rozwoju w Księdze Apokalipsy. Na samym wstępie tej księgi Kościół apostołski zwraca się do ukrzyżowanego i zmartwychwstałego Chrystusa, który jest obecny i bliski, wyraża swoje dziękczynienie za otrzymane od Niego dary. A czyni

to słowami: „Temu, który nas miłuje i który przez swą krew uwolnił nas od naszych grzechów, i uczynił nas królestwem – kapłanami dla Boga i Ojca swego, Jemu chwała i moc na wieki wieków! Amen” (1,5-6)”. W komentarzu do tego niezwykłego tekstu papieska Komisja Biblijna pisze: „**Chrześcijanin, dotknięty miłością Jezusa Chrystusa, uznaje siebie za ustanowione przez niego Królestwo Boże.** Jest to Królestwo w stanie rozwoju, w procesie stawania się, z pewnością nieukończony, ale już rozpoczęty. Pomiedzy chrześcijaninem i Jezusem Chrystusem istnieje wzajemna przynależność miłości, wraz z odpowiedzialnością kapłańską chrześcijanina, która czyni go pośrednikiem pomiędzy Bogiem, Chrystusem i rzeczywistością ludzką” (n.97).

Istotna dla tak rozumianego Królestwa Bożego jest więź miłości, która łączy Chrystusa i chrześcijan. Ona rośnie i rozwija się w miarę jak rozwija się ich współdziałanie z Barankiem, który posiada siłę pozwalającą Mu zwyciężyć i unicestwić wszelkie zło dokonane przez Diabła oraz – w ujęciu pozytywnym – władzę pozwalającą Mu udzielić wszystkim ludziom, którzy będą chcieli do Niego przynależć, Ducha Świętego (por. Ap 5,6). Pełna realizacja Królestwa Bożego nastąpi wówczas, gdy chrześcijanie będą mogli przejść z aktualnego poziomu konfliktu między „systemem Chrystusa” i „systemem ziemskim” na poziom ostatecznego wypełnienia, o czym autor Księgi Apokalipsy mówi: „Teraz nastąpi zbawienie, potęga i królowanie Boga naszego i władza Jego Pomazańca” (12,10; por. 19,1-9).

D. „Prawdziwe słowa Boże” – nośniki zbawczej nowości Chrystusa-Pana

Niezwykle ważnym czynnikiem, który oprócz miłości Chrystusa ustanawia człowieka Królestwem Bożym, są natchnione słowa Księgi zawierające słowa wcielonego Logosu, określone w Ap 19,9 znamienym zdaniem: „To są *prawdziwe* słowa Boże”. Jak czytamy w dokumencie: „Słowa natchnione, które zawiera Apokalipsa, są wszystkie w zasadzie własnymi słowami Boga; przekazanymi i streszczonymi w Jezusie Chrystusie, żyjącym Słowem Boga; od Jezusa Chrystusa poprzez jego Ducha promieniują na ludzi i ich dosięgają. Są nazwane „prawdziwymi”, ponieważ są w stanie nieść i dać przyjmującemu je człowiekowi całe bogactwo Chrystusa i Boga, których są nosicielami” (n.100). Zawierają one dynamiczną treść, w pełni koherentną z wymaganiami Boga i aspiracjami człowieka. Niosą one całą nowość Chrystusa i mogą ją komunikować.

A nieco wcześniej Komisja wyjaśnia, że w słowach natchnionych, adresowanych do ludzi, jest przekazywane **żyjące „słowo Boga” *par excellence***,

które Jezus Chrystus nosi w sobie i które wiernie przekazuje jako wcielony *logos* (por. J 1,1.14). Co więcej, to żyjące „słowo Boga” może zostać jakby wydrukowane we wszystkich ludziach, którzy je przyjmują, dając im swą chrystologiczną nowość (n.99). Inaczej mówiąc, słowa natchnione, gdy są przyjęte przez człowieka, pełnią w nim rolę nowego, duchowego kodu genetycznego. Człowieka, który przynależał do „Władcy tego świata” i był częścią tego świata, przemieniają w istotę zjednoczoną z Bogiem Ojcem i miłowaną przez Jezusa Chrystusa, ustanawiając go Królestwem Bożym. Ma ono wielką szansę na rozwój do pełni zbawienia objawionej w samym Chrystusie: „Słowa natchnione, odpowiednio przyjęte, stają się inspirujące w tym, kto je przyjmuje, zaszczipiają w nim Chrystusa, Nowego, który odnawia – bo są tegoż Chrystusa nosicielami” (n.100). One rozwijają się i dynamicznie promieniują swoją chrystologiczną treścią. Mają one moc zwyciężania wszelkiego zła obecnego w historii, aby ostatecznie wszczepić w nią chwałę Chrystusa. Przez te słowa, stające się (*che divengono*), Bóg czyni „wszystkie rzeczy nowe”.

3. Reguły szukania prawdy o Bogu w księgach ST i NT-u

Autorzy dokumentu nie poprzestają na samym sprzeciwie wobec prób cenzurowania Pisma świętego. Przywołują podstawowe zasady jego historyczno-literackiej i teologicznej interpretacji.

3.1 Metodologie podane w dokumencie *O interpretacji Biblii w Kościele*

Papieska Komisja Biblijna usilnie zaleca stosowanie właściwych metodologii. Jako szczególnie użyteczny w tej kwestii okazał się wcześniejszy dokument *O interpretacji Biblii w Kościele*, opublikowany w roku 1993. Jednak i w tym zaleceniu najnowszy dokument wyraźnie doprecyzowuje, że w poszukiwaniu prawdy Pisma świętego z jednej strony „istotne jest ustalenie jasnych zasad, które pomogłyby zrozumieć, że sens tego, co zostało przekazane, nie identyfikuje się bezpośrednio z *literą tekstu*. Z drugiej strony rzeczą konieczną jest poruszać się w sposób precyzyjny, biorąc na warsztat, jeden po drugim, te problemy, które domagają się rozwiązania, aby w ten sposób pokazać zaangażowanie wierzącego (m.in. biblisty) w czynienie Słowa Bożego swoim własnym według daru inteligencji, którego Duch Święty udziela w każdej epoce historii” (n.150).

3.2 Analogia wcielenia: w ludzkiej słabości słowa chwała Słowa Bożego

Ważna reguła, stosowana od początku w Kościele, mówi o wcieleniu Słowa Bożego w słowa ludzkich autorów jako fakcie analogicznym do wcielenia odwiecznego Logosu, Syna Bożego, który stał się ciałem w osobie Jezusa Chrystusa. „Jest rzecz słuszną podkreślić zasadę wcielenia, aplikując ją analogicznie do spisывania Bożego objawienia; jest także obowiązkiem wskazać, jak w tej ludzkiej słabości objawia się chwała Słowa Bożego”.

3.3 Dynamiczna jedność ST i NT na poziomie chrystologii

Kolejna reguła hermeneutyki biblijnej mającej na celu odkrywanie w Piśmie świętym całej prawdy o Bogu i o zbawieniu, mocno przypomniana w dokumencie, to zasada jedności Biblii. Przypominając, że „pełnia objawienia i prawdy została przyniesiona przez Chrystusa” Papieska Komisja Biblijna natychmiast dodaje: „Jednakże jego przyjście zostało przygotowane przez długie objawienie Boże, które jest potwierdzone przez pisma Starego Testamentu. Chcemy posłuchać co pisma te mówią o Bogu i o zbawieniu, świadomi, że pełne znaczenie ich przesłania objawia się w osobie i w dziele Chrystusa” (n.65). Można zatem powiedzieć, że nie chodzi jedynie o jedność ST i NT na poziomie literackim (np. kontynuacja w NT motywów i obrazów ze ST-u, odniesienia w NT do ST w formie cytatów), ale o dynamiczną jedność na poziomie chrystologii: przygotowanej w ST, a wypełnionej i objawionej w Jezusie Chrystusie i w pełni utrwalonej w pismach NT-u.

Tę jedność Biblii na poziomie chrystologii trafnie wyraził w „Przedmowie” do dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej kard. Gerhard Muller, stwierdzając: „Będąc wcielonym Słowem Boga (por. J 1,14), Jezus Chrystus jest doskonałą prawdą o Bogu, objawia Boga jako Ojca i otwiera drogę prowadzącą do Boga, który jest źródłem każdego życia. Inne wypowiedzi Pisma świętego na temat Boga są ukierunkowane na to Słowo Boga, które stało się człowiekiem w Jezusie Chrystusie; On jest kluczem do ich interpretacji” (*Natchnienie i prawda Pisma świętego*, Kielce 2014, s. 6).

4. Kościół w relacji do prawdy Pisma świętego

A. Filar i podpora

Kościół jest „filarem i podporą prawdy” (1 Tm 3,15). Filar symbolizuje budowlę, którą podtrzymuje, a która stanowi wyraźnie zarysowaną i wyodrębnioną

przestrzeń. Kościół jest zatem taką przestrzenią, złożoną z osób, świadków Boga i Chrystusa, w której prawda o Bogu jest objawiana i rozpoznawana jako pochodząca od Boga. Równocześnie Kościół – podpora prawdy – jest powołany do głoszenia prawdy.

B. Lud prowadzony do zbawienia przez prawdę Pisma świętego

Nade wszystko jednak Kościół „przyjmując i w nadzwyczajny sposób odkrywając prawdę Objawienia konstytuje samego siebie (*si auto-costituisce*) poprzez posłuszne rozpoznawanie Słowa Bożego, którym żyje” (n.140). Co więcej, w Piśmie świętym Kościół odkrywa prawdę, którą nie jest suma precyzyjnych i prawdziwych informacji o różnych aspektach ludzkiego poznania, ale jest nią „objawienie się samego Boga oraz jego zbawczego projektu” (n.144). Ta prawda nadaje pełnię sensu ludzkiej egzystencji. Ofiarowana jest ona najpierw autorom natchnionym, wspólnotom wierzącym w Boga, a przez nich Bóg chce ją przekazać wszystkim ludziom. Jego bowiem celem jest objawienie misterium swej miłości, które odsłania się w Słowie Wcielonym. To On – przez Ducha Świętego obecnego i działającego w słowach Pisma świętego – prowadzi Kościół i wszystkich ludzi do doskonałej komunii ludzi z Bogiem.